

A formált hiány

A negatív tér mint dramaturgiai eszköz

Tézisek és absztrakt

Szakács Ferenc

Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskola

Témavezető: Dr. habil. Csanádi Judit DLA

Budapest, 2026

Absztrakt

A dolgozat tárgya a negatív tér mint dramaturgiai eszköz a színpadon. Negatív formának csak az a hiány tekinthető, amely az egykor jelen lévő alak lenyomatát hordozza. A lenyomatot médiumonként más-más művelet hívja elő. A kutatás kiindulópontja az a tervezői kérdés, hogyan lehet a festett kép kétdimenziós illúziójából valódi teret alkotni a színpadon.

A scenográfiai tér- és fénykezelés történeti áttekintése a festett illúzió határát és a fény téralakító szerepét méri fel. A tervezői kutatás a litofánra irányul, arra a porcelánművészeti eljárásra, amelyben a képet a falvastagság hordozza. Az eljárás szabad alakítását saját fejlesztésű tervezőeszköz tette lehetővé.

Az elkészített próbadarabok és makettek igazolták, hogy a kép sík és görbült szobrászati felület anyagvastagságába egyaránt írható, és ellenfénnel előhívható. A tónusértékek falvastagsággá alakítása azonban nem őrzi meg automatikusan a kiinduló kép térhatását a litofán passzív állapotában, ezért a megvilágítatlan és az átvilágított állapot külön tervezést kíván. A Möbius-szalagként kialakított litofánfelületen egyetlen, középen elhelyezett fényforrás egyidejűleg teszi láthatóvá az átvilágított dűneképet és a kagylóbordázat plasztikáját.

A kutatás eredményei az *Einstein on the Beach* című operához készült díszlettervben jelennek meg. A dolgozat értelmező zárófogalma a scenikai negatív tér, az a dramaturgiai viszony, amelyben a díszlet megtestesíti a hiány jelentését.

Tézisek

1. Dolgozatomban nem minden hiányt tekintek negatív formának, csak azt, amely az egykor jelen lévő alak lenyomatát hordozza. Ezt médiumonként más-más művelet teszi érzékelhetővé. A negatív forma a színpadon akkor kínál dramaturgiai lehetőséget, amikor a lenyomat a díszlet kifejezőeszközüvé válik.
2. Az elkészített próbadarabok és makettek igazolták, hogy a kép sík és görbült szobrászati felület anyagvastagságába egyaránt írható, és ellenfényrel előhívható. A tónusértékek falvastagsággá alakítása azonban nem őrzi meg automatikusan a kiinduló kép térhatását a litofán passzív állapotában. A dramaturgiai alkalmazáshoz ezért mindkét világítási állapotot önállóan kell megtervezni.
3. A Möbius-szalagként kialakított litofánfelületen egyetlen, középen elhelyezett fényforrás egyidejűleg teszi láthatóvá az átvilágított dűneképet és a kagylóbordázat plasztikáját. Ezt a térbeli és világítási megoldást az elkészített makett igazolja. A litofán saját anyagában őrzi annak helyét, ami nincs jelen. Szcenikai negatív térnek nevezem azt a dramaturgiai viszonyt, amelyben a díszlet megtestesíti a hiány jelentését.